



*Prof. Schweitzer József emlékének*

*2015. április 9.:*

**A magyar(országi) neológia**

# Zsidó irányzatok, modern értékek

BBN-HEB-341.9, BBN-HEB11-234.4,  
BMA-HEBD-322.5,  
BBV-101.45, BMVD-101.75,  
BMA-VALD-452:1, BMA-VALD-518:2

*Biró Tamás*

Következő alkalomra: projektek

# Ötletek projektekhez

- Kettős lojalitás > Kis Olivia
- Bibliakritika, történetiség, történelmi változás > Szitási Janka
- Teremtés, ősrobbanás, evolúció > Kulifai Sára
- Nők szerepe a zsidóságban
- Egyneműek házassága, homoszexualitás elfogadása > Bernhardt Dániel
- Esztétika és liturgia (változtatások a sziddurban, építészet, orgona...)
- Zsidók és nem-zsidók (antiszemitizmus, kiválasztottság...) > Keszeg Jenő
- A halákha szerepe, jelentősége, mibenléte > Nemeshegyi Dávid
- A rabbi szerepe > Biró Tamás
- A messiáshoz való viszony > Ónody Péter
- Vegyes házasság > Kis Diána

# Kiindulás: néhány tipp

- Bibliakritika: Biró T: Szeminárium és bibliakritika: Elzász Bernát és a Rabbiképző Teológiai Egylete az Egyenlőség hasábjain. In: Babits Antal (ed.): *Papírhíd, az egyetemes kultúra szolgálatában. Scheiber Sándor születésének 100. évfordulójára*. Logos Kiadó, 2013, pp. 211–258. <http://birot.hu/Scheiber-2013/>.
- (Természet)tudomány és zsidó vallás: Yeshayahu Leibowitz: *Religion and Science in the Middle Ages and in the Modern Era*. 1976.
- Heteronormativitás: S. Greenberg. *Wrestling with God and men: Homosexuality in the Jewish tradition*. University of Wisconsin Press, 2004. [61.8.9.Gre.1. ]
- Vegyes házasság: magyar zsidó folyóiratok vonatkozó cikkei a polgári házasság bevezetése (1895) után.
- Kettős lojalitás: *Contemporary Jewry* c. folyóirat 34:3 (2014. október) száma. (*If Canada and Israel are at War, Who Gets My Support?*)

# Egy kutatási projekt szerkezete

1. Háttér, általános motiváció → a kutatás tárgya.
2. A kutatási kérdés megfogalmazása: a lehetséges válaszok halmaza jól meghatározható. (*mi? hány? mikor? igen/nem? és nem: miért, hogyan?*)
3. A kérdés megválaszolásához szükséges módszertan kiválasztása.
4. A primer eredmények bemutatása.
5. A kutatási kérdés megválaszolása. Diskusszió, a válasz árnyalása, stb.
6. Összefoglalás: hozzájárulás a kutatás tárgyának a megismeréséhez. Nyitva hagyott kérdések, *future work*.

# Egy kutatási projekt szerkezete: *a rabbi szerepe*

1. Háttér, általános motiváció → a kutatás tárgya.  
*(1) A rabbi a közösség központi alakja, a zsidóság szellemi életének a meghatározója... Tényleg? (2) A pap (kohén, stb.) különleges személy, különleges hatalommal, jogkörrel, rituális képességekkel. A lelkész nem/kevésbé. A rabbi?*
2. A kutatási kérdés megfogalmazása: a lehetséges válaszok halmaza jól meghatározható. *(mi? hány? mikor? igen/nem? és nem: miért, hogyan?)*  
*Kik tekintik a rabbit különleges személyiségnek, és kik nem? A válasz: személyek egy halmaza (akik igen), és személyek egy halmaza (akik nem). Rossz kérdés: Hogyan alakult a rabbi szerepe és megítélése a 19-21. század irányzataiban?*
3. A kérdés megválaszolásához szükséges módszertan kiválasztása.

# Egy kutatási projekt szerkezete: *a rabbi szerepe*

1. Háttér, általános motiváció → a kutatás tárgya.
2. A kutatási kérdés megfogalmazása: a lehetséges válaszok halmaza jól meghatározható. *(mi? hány? mikor? igen/nem? és nem: miért, hogyan?)*
3. A kérdés megválaszolásához szükséges módszertan kiválasztása.
  - *19. század végi és 20. századi magyar zsidó folyóiratok rabbikról szóló cikkei.*
  - *Oral history-anyagok, szóbeli interjúk, megfigyelés a terepen.*
  - *Internetes keresések.*
  - *Másodlagos szakirodalom olvasása.*

# Mára kértem

Emailben (biro.tamas@btk.elte.hu), szerda estig:

1. A téma meghatározása *egy főnévi csoporttal.*
2. A kutatási kérdés meghatározása *egy kérdő mondattal.*
3. A lehetséges válaszok halmazának a meghatározása.
4. Javasolt kutatási módszertan *főnévi csoportok felsorolása.*



# A tavaszi szünet alatt

*– mindenki, aki jegyet szeretne szerezni!*

1. Téma, kutatási kérdés, lehetséges válaszok – véglegesítendő:  
emailt kérek április 1-jéig, amire válaszolok, amire kérek választ, stb.
2. Ezek alapján: a módszertan fokozatos meghatározása április 8-ig.
3. A kutatás első lépéseként („pilot”):  
kutatás az interneten: honlapok, fb-csoportok, stb.
4. Április 8.: mindenkitől egy-egy szigorúan 3 perces prezentáció,  
amelyben felsorolják a témát, kérdést, lehetséges válaszokat,  
módszertant + bemutatják az internetes kutatás eredményeit.

Viszony a történelemhez  
és a *Sulhan Arukhhoz*

# Modernitás vs. hagyomány: egy első modell

## Skála

- |                                      |                                   |
|--------------------------------------|-----------------------------------|
| • A modernitás teljes elfogadása,    | a hagyomány teljes elutasítása.   |
| • A modernitás teljes elfogadása,    | a hagyomány részleges elfogadása. |
| • A modernitás részleges elfogadása, | a hagyomány részleges elfogadása. |
| • A modernitás részleges elfogadása, | a hagyomány teljes elfogadása.    |
| • A modernitás teljes elutasítása,   | a hagyomány teljes elfogadása.    |

## Kérdések:

- Lehet-e kompromisszumokat kötni? Mi mivel egyeztethető össze?
- Mi a primer motiváció, és mi a szekunder magyarázkodás?

# A zsidóság irányzatai

- Első megközelítés: három nagy ág
  - Ortodoxia > azon belül ld. később, ill. OP előadása
  - Neológia (M.o.-on), conservative/maszorti mozgalom, „pozitivistá történeti zsidóság” > nagy belső heterogenitás
  - Reform > azon belül ld. később
- Vagy inkább spektrum? Átfedésekkel?
- És milyen szempontból határozzuk meg az irányzatokat?
  1. Szervezeti szempontok
  2. Ideológia (*csak a szellemi elit?*)
  3. Szociológiai szempontok: vallásgyakorlat, iskolázottság, foglalkozási szerkezet  
társadalmi-gazdasági státusz, etikai és esztétikai értékrend...

*Deklaratív állítások vs. a valóság és a gyakorlat*

*belső heterogenitás*

O.P. az ortodoxia irányzatairól

# 19. századi romantikus nacionalizmus

- Tudományos megközelítés = történelemírás  
= a nemzeti történelem megírása
- De mit tanít nekünk a történelem?  
Történelmi szemlélet: a zsidóság örök lényegének a feltárása (ami micsoda?)  
vagy annak bemutatása, hogy a zsidóság örökkön változik,  
a körülményekhez illeszkedik?
  - *Abraham Geiger* (1810-1874): a reform mozgalom második hulláma,  
a zsidóság lényege = „univerzális emberi vallás és etika” legtisztább megnyilvánulása.
  - *Samson Raphael Hirsch* (1808-1888): neo-ortodoxia, a zsidóság lényege = a Tóra örök.
  - *Heinrich Graetz* (1817-91): pozitivistá történelmi iskola, az örök változó aktualizációja.

# A *Sulchan arukh* jelentősége

- Egy monogrammal publikált pamflet:
  - G[uttmann] M[ihály]: *A Sulchan Áruch és a magyar zsidóság: Néhány alkalmi észrevétel az izraelita vallásfelekezet napirenden levő egyik kérdéséhez.* (Budapest, 1913). [http://mtdaportal.extra.hu/books/guttmann\\_mihaly\\_a\\_sulchan\\_aruch.pdf](http://mtdaportal.extra.hu/books/guttmann_mihaly_a_sulchan_aruch.pdf)
- Olvassa el az írást:
  - Mi a pamflet célja? Kinek szól, és miről akarja meggyőzni az olvasót?
  - Sikerült meggyőzni magát?
  - Hogyan épül fel az érvelés?
  - Mit gondol, hol tér G.M. érvelése el más irányzatok felfogásától?

*Posztumusz vendég*



# A mai órára: egy vendég, akit sajnós már nem tudunk meghívni

- Schweitzer József: Az Országos Rabbiképző Intézet teológiai és halachikus irányáról. (Eredetileg: 1999.) In *idem*, „Uram, nyisd meg ajkamat”: Válogatott tanulmányok és esszék. (Mórija Könyvek, 5. Universitas Kiadó – Judaica Alapítvány, Budapest: 2007.) [75.Schw.1.] A honlapról letölthető.
- Érinti-e a választott témáját?  
Mit mond róla?



*Önreflexió:* kaptunk-e új válaszokat az első héten feltett kérdésekre?

# Mi a zsidóság?

- Vallás:
  - Hiedelemvilág
  - Rítusok, parancsolatok
  - Értékrendszer
  - Intézmények
  - Szokások
  - ...
- Történelem
- Sorsközösség
- Nép
- Nemzet
  - nemzetállam
- Kultúra
  - Nyelv
- Életérzés
- A Teremtőhöz való viszony, monoteizmus
- ...

# A modern kor „kihívásai”

- A HAGYOMÁNY szerepe egy modern(izálódó) társadalomban.
- A nemi és családi szerepek egy modern(izálódó) társadalomban.
- A külvilághoz (nem zsidókhoz) való viszony egy modern(izálódó) társadalomban.
  - Vegyesházasság
  - Antiszemitizmus
- A foglalkozási szerkezet megváltozása.
- ...

*Viszlát két hét múlva csütörtökön!*